

Фінансові та матеріальні можливості України щодо забезпечення необхідного рівня розвитку складових елементів воєнно-економічної безпеки

Financial and material Ukraine's opportunities to ensure the necessary level of military and economic security elements development

Олег Семененко * 1 A
 Марина Абрамова 2 A
 Ігор Воронченко 3 B
 Іван Мотрунич 4 B
 Роман Пекуляк 5 A
 Олександр Афанасьєв 6 C

Oleh Semenenko * 1 A
 Marina Abramova 2 A
 Ihor Voronchenko 3 B
 Ivan Motrunych 4 B
 Roman Pekuliak 5 A
 Olexandr Afanasyev 6 C

*Corresponding author: ¹ д.військ.н., професор, начальник відділу, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

² к.екоп.н., С.Н.С., e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7644-9988

³ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6074-2995

⁴ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6117-1784

⁵ доктор філософії, С.Н.С., e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1916-211X

⁶ слухач, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-2682-7562

*Corresponding author: ¹ Dr of Sciences, Professor, Head of Department, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

² Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7644-9988

³ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 000-0001-6074-2995

⁴ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6117-1784

⁵ PhD, Senior Researcher, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1916-211X

⁶ e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0002-2682-7562

^A Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^B Міністерство оборони України, м. Київ, Україна

^C Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ, Україна

^A Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B Ministry of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^C National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy, Kyiv, Ukraine

Received: February 5, 2022 | Revised: February 25, 2022 | Accepted: February 28, 2022

JEL Classification: H56.

DOI: 10.33445/sds.2022.12.1.13

Мета роботи: визначення та оцінювання рівнів можливостей забезпечення таких складових елементів воєнно-економічної безпеки держави (ВЕБ) як фінансові та матеріальні ресурси, як одного зі шляхів корегування введення державної політики.

Дизайн/Метод/Підхід дослідження: на основі власних спостережень, отриманих результатів з використанням методу експертного опитування та аналізу закордонного досвіду здійснено порівняльне оцінювання результатів за визначеними авторами відношеннями показників до 2021 року включно, що мають вплив на стан фінансових та матеріальних можливостей ВЕБ.

Результати дослідження: розраховано рівні можливостей забезпечення фінансовими та матеріальними ресурсами (воєнно-економічний аспект) економіки до 2021 року включно, що дозволило оцінити не тільки їх поточний стан, а й динаміку за останнє десятиріччя.

Теоретична цінність дослідження: Результатом оцінювання можливостей України щодо забезпечення необхідного рівня розвитку таких складових елементів воєнно-економічної безпеки, як фінансова та матеріальна стали, визначені авторами, граничні межі відповідних показників-відношень. Даний підхід може бути використаний для відображення стану й інших її складових; а представлення результатів у вигляді

Purpose: determining and assessing the levels of opportunities to provide financial and material resources for military and economic security of the state.

Design/Method/Approach: the authors of the article on the basis of their own observations, results using the method of expert survey and analysis of foreign experience made a comparative evaluation of the results of the authors' ratios to 2021 inclusive, which affect the financial and material capabilities of military and economic security.

Findings: calculated the levels of opportunities to provide financial and material resources (military-economic aspect) of the economy until 2021 inclusive, which allowed to assess not only their current state, but also the dynamics over the past decade.

Theoretical implications: the result of the assessment of Ukraine's capabilities to ensure the required level of development of such components of military and economic security as financial and material steel, defined by the authors, the limits of the relevant indicators-relations. This approach can be used to reflect the state and other components; and the presentation of results in the form of coefficients (from "1"

коефіцієнтів (від "1" до "5") дозволило суттєво підвищити візуальне сприйняття матеріалу.

Тип статті: аналітичний.

Ключові слова: воєнно-економічна безпека, можливості держави, державна політика.

to "5") has significantly improved the visual perception of the material.

Papertype: analytical.

Key words: military and economic security, state capabilities, public policy.

1. Вступ

Ведення державної політики потребує розроблення та формулювання орієнтирів економічного, політичного та воєнного характеру, що доцільно використовувати під час підготовки програмних та прогнозних документів середньострокового та довгострокового спрямування, а також Державного бюджету на наступний рік. Одним із шляхів корегування підходів її реалізації є визначення необхідних умов потенційного розвитку (можливостей). Порівняння їх минулого та поточного станів є запорукою коректного прогнозування національних можливостей держави, покращення рівня національної безпеки та основою корегування шляхів реалізації державної політики для подальшого її розвитку.

2. Теоретичні основи дослідження

Проблемами визначення складових елементів ВЕБ, як частини системи національної безпеки, займалися багато фахівців. Наприклад, Богданов С. А. впевнений, що процес оцінювання рівня ВЕБ за критеріями передбачає врахування та визначення значень ряду показників (параметрів, індикаторів) головними з яких є [1]:

- стан ресурсного потенціалу держави та її можливості удосконалення та розвитку;
- здатність економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення;
- розвиток галузей виробництва, які мають життєво важливе значення для функціонування держави як в звичайних умовах, так і в стані збройного протиборства;
- характеристики процесу відтворення, в залежності від зовнішньої дії;
- стан науково-технічного потенціалу країни;
- стійкість фінансової системи держави;
- збалансованість зовнішньоекономічної політики;
- рівень державного регулювання економіки, який забезпечує її оптимальне функціонування як в мирних умовах, так і в період військового протиборства.

Тобто, за його класифікацією система показників ВЕБ держави може також включати макроекономічні показники, часткові соціально-економічні показники, які розкривають та доповнюють головні риси та тенденції розвитку економіки, економічне зростання, конкурентоспроможність національного господарства та окремих його галузей, а також економічні показники функціонального та галузевого рівня.

Лодзянов А. Д. та Сніжко Г. Т. [2] вважають, що необхідність визначення системи критеріїв і показників ВЕБ зумовлена тим, що її матеріальний зміст проявляється через її складові – оборонні компоненти виробничої ресурсної, фінансово-економічної, інформаційної, технологічної, науково-технічної безпеки. Нині, такі вітчизняні вчені як В. І. Мунтіян [3] та В. Й. Ольшевський [4] приділяють значну увагу дослідженням у сфері виокремлення, оцінювання рівнів складових елементів воєнно-економічної безпеки. Але ще у 1999 році професор А. І. Пожаров стверджував про важливість не тільки виокремлення ВЕБ [5] у системі національної безпеки, а й визначення її внутрішніх та зовнішніх складових, врахування котрих є вкрай важливим під час визначення стратегічного курсу держави (шляхів ведення державно політики).

Дослідники Центру стратегічних оцінок та прогнозів Російської Федерації вважають, що до структурних елементів ВЕБ можна віднести: технологічну, техніко-виробничу, валютно-кредитну, інформаційну, продовольчу, сировинну, енергетичну та екологічну **складові**.

Відповідно до цього формувати систему показників ВЕБ [6]. Особливий акцент дослідники здійснюють на можливостях держави щодо забезпечення необхідного рівня майбутнього їх розвитку.

Лева частка вітчизняних дослідників сьогодення активно беруть участь у адаптації європейського досвіду щодо можливостей удосконалення шляхів державної політики [7-15] для забезпечення необхідного рівня національної безпеки. Однак, незважаючи на дослідження фахівців щодо виокремлення та охарактеризування складових елементів національної безпеки, такому аспекту як "можливості їх забезпечення", що є запорукою введення коректної державної політики, не приділялася належна увага.

3. Постановка проблеми

Національні проблеми виявляються і вирішуються шляхом створення нової державної політики, або шляхом реформування існуючої. Її удосконалення та провадження є безперервним процесом з власною системою взаємозв'язків. Перевірка і оцінка мають важливе значення для функціонування цієї системи. Суспільні проблеми, які впливають на формування державної політики, можуть бути економічного, соціального, політичного, або воєнного характеру. Кожна система знаходиться під впливом різних внутрішніх та зовнішніх факторів (структурних коливань) і тому вимагає різних важелів впливу.

Події, що відбулися в останнє десятиліття, призвели і до змін у сфері формування, прогнозування та аналізу можливостей держави. Сьогодні державна політика стає більш цілеспрямованою, націленою на вимірні результати і цілі, з акцентом на рішення, які повинні бути прийняті "негайно". Крім того, відкритий воєнний конфлікт і «прихована» економічна криза (державний борг становить більше 60% від валового внутрішнього продукту) призвели до того, що система державної політики стає все більш складною і взаємозалежною. Усі ці зміни ставлять нові завдання для поточної державної політики, і здійснюють на неї тиск. Тому, забезпечення, оцінювання та прогнозування можливостей держави є запорукою підвищення ефективності досягнення мети державної політики, а також покращення рівня національної безпеки держави.

Однак, незважаючи на підтримку Міжнародного валютного фонду сучасне геоекономічне положення України, зазіхання на її територіальну цілісність, силовий тиск із застосуванням воєнної сили, принципові зміни в частині надходження ресурсів, необхідних для соціально-воєнно-економічного розвитку держави, виявили проблему визначення та оцінювання можливостей країни щодо забезпечення необхідного рівня розвитку складових елементів воєнно-економічного характеру.

4. Результати

Основою коректної державної політики є збалансоване фінансування тих напрямків економіки, що забезпечують максимальний ефект для підтримання належного рівня національної безпеки як в цілому, так і окремо для кожного її елементу. Сьогодні, особливу увагу доцільно приділити забезпеченню можливостей належного функціонування воєнно-економічної складової як критичного (у світлі останніх подій) елементу національної безпеки.

Відповідно до поглядів вітчизняних вчених оборонні компоненти виробничих можливостей сконцентровані в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) України [11-15]. Рівнем їх можливостей визначається здатність комплексу підтримувати економічну безпеку держави на відповідному рівні шляхом виконання державних замовлень, перш за все, на виробництво ОВТ. Припинення виробництва деяких видів воєнної продукції може призвести до непоправних втрат. Негативний вплив зазначених факторів на економічну і воєнно-економічну безпеку може ще посилитись, якщо лібералізація зовнішньоекономічної

діяльності відбуватиметься без опанування державою відповідних контрольно-регулюючих функцій, притаманних ринковій економіці, без урахування специфіки перехідного періоду.

У системі ВЕБ особливе місце посідають оборонні компоненти ресурсної складової, що є сполучною ланкою їх складових. Їх можливості значною мірою визначають рівень розвитку оборонних компонентів інших складових ВЕБ. Тому вкрай важливим, в умовах перехідного періоду, є пошук варіантів ефективного використання ресурсів, які виділяються на оборонні цілі. Слід також посилити контроль з боку держави за експортом деяких видів стратегічної сировини (нікель, титан, вольфрам, кобальт та інші), які широко використовуються в сучасному оборонному виробництві.

Рівень можливостей оборонних компонентів фінансово-економічної складової цілковито залежить від стану фінансово-економічної системи держави, стабільності національної валюти та надійності джерел її надходження до державного бюджету. Тому однією з центральних проблем цієї безпеки держави є забезпечення такого функціонування фінансово-економічної системи, яке було б вільним від кримінальної складової.

Процеси приватизації в Україні, конверсія та диверсифікація оборонного виробництва, розширення і поглиблення її зовнішньоекономічних зв'язків, надання окремим підприємствам і організаціям права самостійного виходу на світовий ринок висувають завдання підвищення рівня інформаційної складової, в тому числі її оборонних компонентів. Але можливості останніх цілковито визначаються станом інформаційної безпеки держави. При цьому великого значення набуває інформація про діяльність державних і комерційних структур. Особливого значення проблема захисту інформації набуває в оборонній сфері.

Головною умовою підвищення рівня ВЕБ держави є збільшення потенціалу оборонних компонентів технологічної складової. Підвищення самозабезпечення України в ключових технологіях, нарощування технологічних можливостей на основі новітніх наукових досягнень, безумовно, сприятиме зміцненню воєнно-економічної безпеки країни. Масове використання прогресивних технологій сприятиме прискореному переведенню економіки на інноваційну модель розвитку, істотному зменшенню імпоротної залежності.

В системі ВЕБ держави важливе значення мають оборонні компоненти науково-технічної складової. Вони є базовим компонентом інноваційної системи оборонної сфери. Для піднесення рівня можливостей цієї важливої складової ВЕБ необхідне збереження науково-технічного потенціалу оборонного призначення, поліпшення його стану і подальший розвиток з урахуванням потреб реформування воєнної організації, структурної перебудови оборонно-промислового комплексу.

Однак, не зважаючи на всю варіативність напрямків забезпечення необхідного рівня ВЕБ, необхідно виділити пріоритетні та другорядні. Тому, авторами статті на основі експертного опитування 30-ти фахівців з даного питання було виокремлено напрями з найвищим ваговим коефіцієнтом, а саме: людські можливості та фінансові можливості воєнно-економічної складової національної безпеки України.

Фінансові ресурси, що є основою відповідних можливостей можна класифікувати як сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання. Вони характеризують фінансовий стан економіки і водночас є джерелом її розвитку, формуються за рахунок різних видів грошових доходів, надходжень, відрахувань, а використовуються на розширене відтворення, матеріальне стимулювання, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Важливим показником під час аналізу незалежності розвитку є рівень державного боргу (рис. 1). Так як фінансові можливості напряму залежать від здатності держави задовольнити свої внутрішні за зовнішні зобов'язання, тому досягнення ним величини 80% від ВВП у 2016 році є аномальним та було причиною вивільнення коштів (зменшення субсидій, скорочення соціальних виплат тощо) для погашення поточних боргових зобов'язань.

Отже, з 2014 і до нині обсяг державного боргу значно збільшився і знаходиться у межах критичного значення. В значній мірі це є наслідком виникнення воєнного конфлікту на території держави.

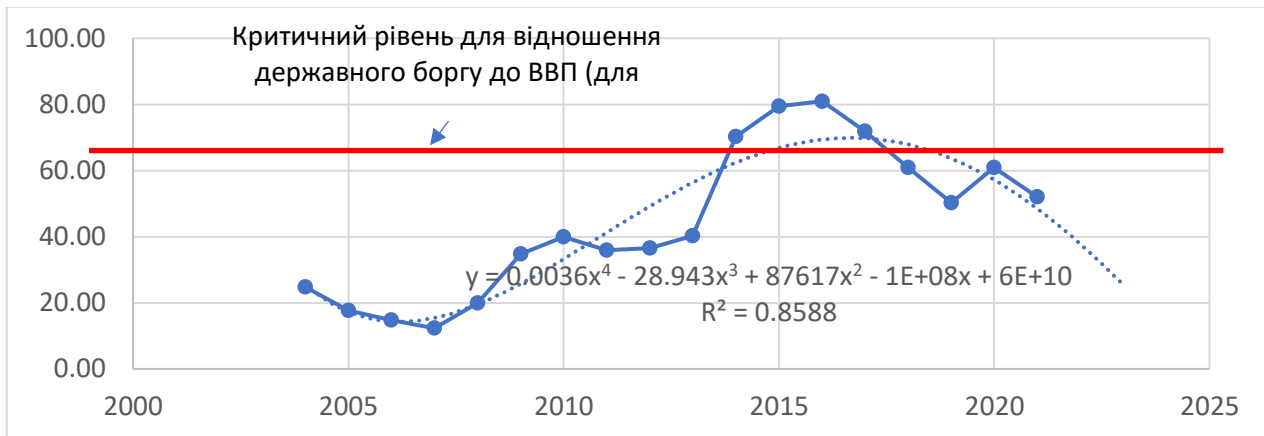

Рисунок 1 – Динаміка державного боргу до критичного значення (60%)

Джерело: Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

У зв'язку з відсутністю нових шляхів вивільнення достатнього обсягу коштів з економіки уряду необхідно скорегувати курс державної політики для наступного погашення зобов'язань. Тому, дослідження рівня фінансових можливостей доцільно далі проводити з урахуванням воєнно-економічного аспекту. Для більш детального розуміння фінансових процесів в середині країни доцільно розглянути наступні показники (рис. 2).

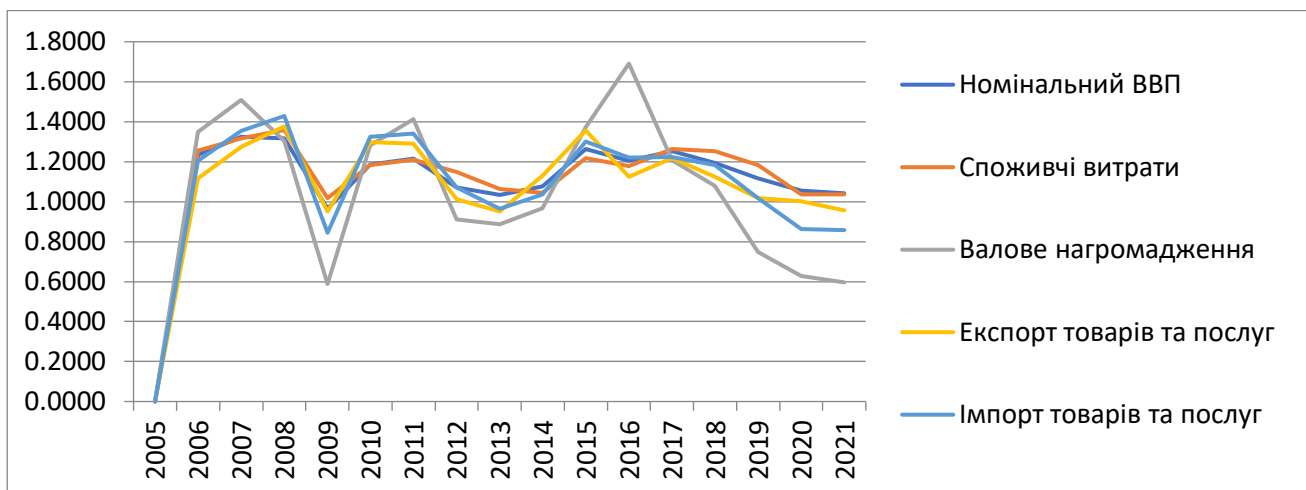

Рисунок 2 – Динаміка деяких показників, що мають вплив на фінансові можливості держави

Джерело: Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

З початком воєнного конфлікту у 2014 році відбулося призупинення процесів економічного розвитку, що у 2015-2017 роках спричинило збільшення валового нагромадження та з 2017 року постійне зменшення всіх показників до рівня кризи 2008-2009 років, що є негативним та потребує втручання з боку держави для покращення ситуації.

Для визначення можливих коливань (табл. 1) обраних відношень використовуємо наступні твердження:

- 1) загальні світові середні військові витрати в середньому на 2021 рік становлять 3,2 % від ВВП;
- 2) максимальні світові середні військові витрати на душу населення на 2021 рік становлять 60%;
- 3) максимальні світові середні військові витрати до державних витрат на 2021 рік становлять 10%.

**Таблиця 1 – Рівні можливостей забезпечення фінансових ресурсів держави
(авторська розробка)**

Фінансові ресурси	фінансові ресурси	можливості - військових витрат до валового внутрішнього продукту	можливості - військових витрат на душу населення	можливості - військових витрат до державних витрат
недостатній рівень	мінімальна межа (1)	більше або = 3,21%	більше або = 60,01 %	більше або = 10,01%
низький рівень	межа (2)	2,51%-3,20%	50,01%-60%	8,01%-10%
граничний рівень	межа (3)	2,01%-2,5%	40,01%-50%	6,01%-8%
задовільний рівень	межа (4)	1,51%-2,0%	30,01%-40%	4,01%-6%
достатній рівень	максимальна межа (5)	менше або = 1,5%	менше або = 35 %	менше або = 4 %

Джерело: авторська розробка.

Результати розрахунків можливостей держави щодо фінансового ресурсу з урахуванням воєнно-економічного аспекту наведені у таблиці 2 у вигляді коефіцієнтів від "1" до "5" – від найгіршого результату до найвищого, відповідно.

Відповідно до отриманих результатів оцінювання рівнів можливостей забезпечення фінансових ресурсів держави з 2015 року є недостатнім для підтримання наміченого курсу державної політики, що потребує впливу уряду та або коригування цілей поточної державної політики, або її мети.

Складовою частиною воєнно-економічної безпеки є також матеріальні ресурси держави (у матеріально-речовій формі), які використовують для досягнення конкретних воєнно-економічних цілей. Матеріальні ресурси є основою життєдіяльності людини та суспільства, зокрема здійснення виробничої діяльності. Вони є одним із основних елементів виробничого потенціалу, необхідною основою для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт.

Під час розгляду даної складової доцільно звернути увагу на зміну валового нагромадження (ВН) основного капіталу та валової доданої вартості (ВДВ). Валове нагромадження характеризує приріст не фінансових активів, які протягом тривалого часу використовуються в процесі виробництва. Його величина оцінюється виходячи із загальної вартості основних засобів, придбаних інституційними одиницями (за винятком реалізованих) у звітному періоді, а також збільшення невироблених активів, що відбулося в результаті продуктивної діяльності інституційних одиниць. Натомість ВДВ – це різниця між випуском товарів і проміжним споживанням, що зазвичай визначається у цінах виробників, сумарна додана вартість, створена економікою за період.

Збільшення ВН над ВДВ (рис. 2) може бути свідченням щодо витрачання бюджетних коштів на покращення можливостей внутрішніх виробників/підприємств щодо вироблення/виготовлення/ надання продукції на внутрішній та зовнішні ринки.

Таблиця 2 – Рівні можливостей забезпечення визначених відношень, що мають вплив на стан фінансових ресурсів держави (авторська розробка)

	можливості -відновлення військових витрат до валового внутрішнього продукту	можливості - відновлення військових витрат на душу населення	можливості -відновлення військових витрат до державних витрат
2001	4	5	4
2002	4	5	4
2003	3	5	4
2004	4	5	4
2005	4	4	4
2006	4	3	4
2007	4	1	4
2008	4	1	5
2009	4	2	4
2010	4	2	5
2011	5	2	5
2012	4	1	5
2013	4	1	5
2014	3	1	4
2015	1	1	3
2016	2	1	3
2017	1	1	3
2018	1	1	3
2019	1	1	2
2020	1	1	2
2021	1	1	2

Джерело: результати розрахунків авторів.

Порівнюючи цей показник зі зміною ВВП можна опосередковано стверджувати про ефективність здійснення валового нагромадження для економічного ефекту для країни.

Відповідно до отриманих результатів порівняння темпів приростів валового нагромадження та обсягів ВВП можна стверджувати, що за останні 10-ть років були присутні три наявних “дисбаланси” (у 2011-му, 2016-му та 2020-му роках), за яких витрачання бюджетних коштів на збільшення валового нагромадження не мало вплив на зміну ВВП, тобто присутня можливість “проїдання державного бюджету” за ці періоди.

Не зважаючи на збільшення валового нагромадження матеріальних державних ресурсів екстраполяція співвідношення сукупностей деяких складових матеріальних ресурсів відносно створеної загальної доданої вартості на 2022–2024 роки з використанням поліному четвертого порядку має негативну динаміку (рис. 4).

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що зміна рівня ВВП з 2011 року не корелює з динамікою обсягів складових матеріальних ресурсів, що використовуються на створення доданої вартості, а фінансується в більшій мірі з інших джерел. Тому можливості отримання фінансової вигоди від поповнення матеріальної бази держави з кожним роком зменшуються, що знижує доцільність фінансування за цим напрямом.

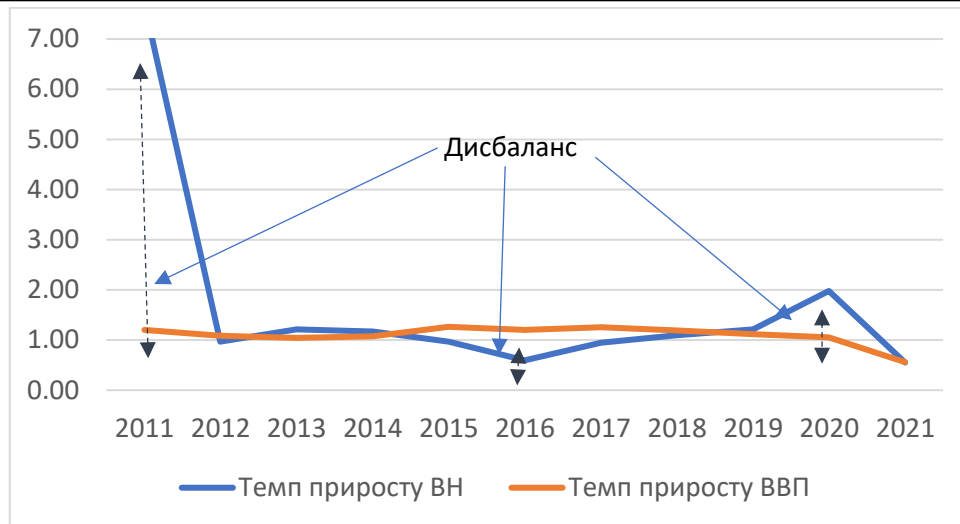

Рисунок 3 – Результати порівняння темпів приростів валового нагромадження та обсягів ВВП

Джерело: результати розрахунків авторів.

Тому, руйнування промислового потенціалу країни, що посилюється факторами геополітичної кризи і військового протистояння на території України, може спричинити суттєві негативні наслідки для здатності до самовідновлення економічної системи. На таких традиційних системо утворюючих галузях несільськогосподарського напрямку як транспортне і важке машинобудування, оборонно-промисловий комплекс та суміжних до них (металургія, видобувна промисловість) як раз і базується наявний економічний потенціал країни. Більше того, ОПК тісно пов'язаний із підтриманням належного стану економічної та інноваційно-технологічної безпеки, а основне спрямування результатів його діяльності – підтримання бойової могутності Збройних Сил, забезпечення їх високотехнологічним озброєннями та військовою технікою фактично і є фундаментом воєнно-економічної безпеки та оборони країни.

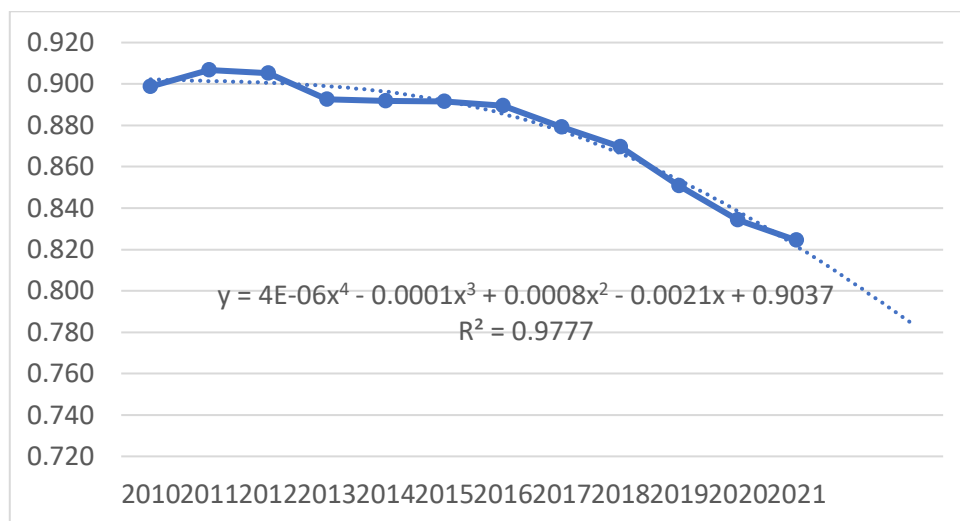

Рисунок 4 – Екстраполяція співвідношення сукупностей деяких складових матеріальних ресурсів відносно створеної загальної доданої вартості на 2022–2024 роки

Джерело: результати розрахунків авторів.

За оцінками експертного середовища РНБО України, які вони втілили у аналітичній записці "Можливості оборонно-промислового комплексу України в системі національної

безпеки", воєнно-політичне керівництво більшості промислово розвинутих країн розглядають оборонно-промисловий комплекс як важливу складову стратегії національної безпеки та оборони країни і приділяють значну увагу захисту важливих і ефективно працюючих підприємств і організацій оборонної промисловості. В ньому сконцентровані значні інтелектуальні, виробничо-технічні та кваліфіковані людські ресурси, зберігається високий експортний потенціал, що забезпечує надходження до державного бюджету значних коштів. Підтримання високого рівня його розвитку для багатьох розвинутих країн є одним із пріоритетних воєнно-економічних завдань національної політики. Стабільна робота підприємств і організацій ОПК не тільки створює передумови для розвитку наукової сфери і суміжних галузей промисловості, але й сприяє переходу від сировинної моделі економіки до моделі інноваційного розвитку.

Відповідно до отриманих результатів співвідношення темпів приростів матеріальних ресурсів та валової доданої вартості; валового нагромадження та валової доданої вартості; валового нагромадження та валового внутрішнього продукту визначені межі (шкала) для кожного показника (табл. 3).

Таблиця 3 – Рівні можливостей держави забезпечення матеріальними ресурсами (авторська розробка)

Матеріальні ресурси держави	Можливості відновлення темпів приростів МР до ВДВ	Можливості відновлення темпів приростів ВН до ВДВ	Можливості відновлення темпів приростів ВН до ВВП
недостатній рівень	мінімальна межа (1)	нижче від 0,999	більше 1,000
низький рівень	межа (2)	від 1,000 до 1,100%	від 1,000 до 0,970
граничний рівень	межа (3)	від 1,101 до 1,200	від 0,969 до 0,900
задовільний рівень	межа (4)	від 1,201 до 1,300	від 0,899 до 0,800
достатній рівень	максимальна межа (5)	більше 1,301	нижче 0,799

Джерело: авторська розробка.

А також наведено імплементацію цих показників відносно визначеної шкали (табл. 4).

Таблиця 4 – Рівні можливостей держави забезпечення матеріальними ресурсами, за виокремленими складовими (в коефіцієнтах)

Роки	Можливості відновлення темпів приростів МР до ВДВ	Можливості відновлення темпів приростів ВН до ВДВ	Можливості відновлення темпів приростів ВН до ВВП
2011	4	5	3
2012	1	1	1
2013	1	4	1
2014	1	4	1
2015	1	1	1
2016	1	1	5
2017	1	1	1
2018	1	3	1
2019	1	4	1
2020	1	5	1
2021	1	1	5

Джерело: результати розрахунків авторів.

Необхідно зауважити, що для стабільного розвитку матеріальних ресурсів, доцільно їх використовувати для збільшення їх валової доданої вартості, однак дослідження щодо співставлення темпів приростів виокремлених складових матеріальних ресурсів є свідченням диспропорційних процесів між формуванням ВВП, ВН МР та ВДВ МР за 2012–2021 роки; та відображає як слабкість процесів державного регулювання, так і нестабільність державної політики.

Даний підхід може бути використаний не тільки для дослідження динаміки інших складових можливостей забезпечення необхідного рівня воєнно-економічної безпеки, а й інших складових національної безпеки України.

5. Висновки

Можливості України щодо забезпечення необхідного рівня розвитку складових елементів воєнно-економічної безпеки не можна забезпечити без ведення коректної державної політики. Авторами статті розраховані рівні можливостей забезпечення фінансовими та матеріальними ресурсами (воєнно-економічний аспект) економіки до 2021 року включно, що дозволило оцінити не тільки їх поточний стан, а й динаміку за останнє десятиріччя. Результати розрахунків, наведених у формі коефіцієнтів, свідчать щодо наявних проблем у введених державної політики за відповідними напрямками. Стрімке зниження рівнів показників-відношень з 2015 по 2021 роки потребує удосконалення управлінських рішень у майбутньому та перебудови системи функціонування національної економіки для отримання більшого економічного ефекту. Це може підвищити можливість швидшого виходу України з "прихованої" кризи.

6. Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

7. Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Богданов С. А., Военно-экономическая составляющая безопасности государства. *Военная мысль*. 2010. № 2. С. 3–10.
2. Лодзянов А. Д., Военно-экономична безпека в умовах реформування оборонної сфери України: системний підхід до визначення критеріїв і показників. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. С.65–72.
3. Мунтіян В. І., Економічна безпека України: монографія. К. : Вид-во КВІЦ, 1999. 464 с.
4. Ольшевський В. Й., Военно-экономична безпека: теорія і практика. *Наука і оборона*. 1999. № 3. С. 36–41.
5. Пожаров А. И., Смирнов М. К., Головацкий Н. Я. Экономика национальной безопасности.

References

1. Bohdanov, S. A. (2010). Voenno-ekonomicheskaya sostavlyayushchaya bezopasnosty hosudarstva [Military-economic component of state security]. *Voennaya mysl'*, 2, 3–10. (In Russian)
2. Lodzyanov, A. D. (2004). Voyereno-ekonomichna bezpeka v umovakh reformuvannya oboronnoyi sfery Ukrayiny: systemnyy pidkhid do vyznachennya kryteriyiv i pokaznykiv [Military and economic security in the conditions of reforming the defense sphere of Ukraine: a systematic approach to defining criteria and indicators]. *Stratehichna panorama*, 1, 65–72. (In Ukrainian)
3. Muntiyany, V. I. (1999). Ekonomichna bezpeka Ukrayiny [Economic security of Ukraine]. *Monohrafiya*, 464 p. (In Ukrainian)
4. Ol'shevs'kyy, V. Y. (1999). Voyereno-ekonomichna bezpeka: teoriya i praktyka [Military and economic security: theory and practice]. *Nauka i oborona*, 3, 36–41. (In Ukrainian)

- М.: ВФЕУ. 1999. 270 с.
6. Гордиенко Д. В., Хохлов А. С., Военно-экономическая безопасность государства. Москва: *Военная академия Генерального штаба ВС РФ*. 2008. 288 с.
 7. Ковбасюк Ю. В., Ващенко К. О., Сурмін Ю. П., Державна політика : монографія. Київ: НАДУ, 2014. 448 с.
 8. Деякі питання реформування державного управління України. *Кабінет Міністрів України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>.
 9. Сенча С. А., Аналіз можливості адаптації досвіду зарубіжних країн для стимулювання розвитку громадянського суспільства в Україні. *Право та державне управління*: веб-сайт. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_2/28.pdf.
 10. Європейська та Євроатлантична інтеграція. *TRANSITION BOOK 2019*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-presentation-2019/8.2019/transition-book-final-stisnuto.pdf>.
 11. Панаіотіді С., ОПК потребує прозорих і передбачуваних процедур в управлінні. *Армія інформ*: веб-сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/10/06/reformuvannya-opk-tryvaye-u-styli-znamenytogo-leninskogo-tango-krok-vpered-dva-nazad-svitlana-panaiotidi>.
 12. Семененко О. М., Бойко Р. В., Водчиць О. Г., Добровольський Ю. Б., Бердочник Д. В., Ярошенко А. В. Основні методологічні аспекти воєнно-економічного забезпечення обороноздатності держави: теорія та практика // Системи обробки інформації: щокварт. наук.-тех. журн. Харків: ХНУПС, 2017. № 3 (51). С. 165–175.
 13. Федорків М., Розвиток та потенціал оборонно-промислового комплексу України. *Арміяінформ*: веб-сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/10/06/reformuvannya-opk-tryvaye-u-styli-znamenytogo-leninskogo-tango-krok-vpered-dva-nazad-svitlana-panaiotidi>.
 5. Pozharov, A. Y., Holovatsky, N. YA., Smyrnov, M. K. (1999). *Ékonomyka natsyonal'noy bezopasnosti* [Economics of national security], 270 p. (In Russian)
 6. Hordyenko, D. V., Khokhlov, A. S. (2008). *Voenno-ékonomycheskaya bezopasnost' hosudarstva* [Military and economic security of the state]. *Voennaya akademyya Heneral'noho shtaba VS RF*, 288 p. (In Russian)
 7. Kovbasyuk, YU. V., Vashchenko, K. O., Surmin, YU. P. (2014). *Derzhavna polityka*: [Public policy] monohrafiya. *Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrayiny*, 448 p. (In Ukrainian)
 8. Deyaki pytannya reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrayiny (2021, October 15). [Some issues of public administration reform in Ukraine] *Kabinet Ministriv Ukrayiny*. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>. (In Ukrainian)
 9. Sencha, S. A. (2020, September 10). *Analiz mozhlyvosti adaptatsiyi dosvidu zarubizhnykh krayin dlya stymulyuvannya rozvytku hromadyans'koho suspil'stva v Ukrayini* [Analysis of the possibility of adapting the experience of foreign countries to stimulate the development of civil society in Ukraine]. Available from : http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_2/28.pdf. (In Ukrainian)
 10. Yevropeys'ka ta Yevroatlantychnaintehratsiya [European and Euro-Atlantic integration] (2019, March 11). *TRANSITION BOOK 2019* Available from : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-presentation-2019/8.2019/transition-book-final-stisnuto.pdf>. (In Ukrainian)
 11. Panaiotidi, S. (2020, October 6). *OPK potrebuye prozorykh i peredbachuvanykh protsedur v upravlinni* [The defense industry needs transparent and predictable management procedures]. Available from : <https://armyinform.com.ua/2020/10/06/reformuvannya-opk-tryvaye-u-styli-znamenytogo-leninskogo-tango-krok-vpered-dva-nazad-svitlana-panaiotidi>. (In Ukrainian)
 12. Semenenko O. M., Korniychuk S. P., Bokiy V. G., Kablukov O. A. Modern features of military-economic support and assessment of the necessary level of defense capability of Ukraine// *SDirect 24 – Safety, Society, Science*. 2020. № 2 (12). R. 51–76. Available from : <https://www.sdirect24.org/kopia-nato-deep-no-13> (In Ukrainian)
 13. Fedorkiv, M. (2021, August 18). *Rozvytok ta*

- <https://armyinform.com.ua/2021/08/18/rozvytok-ta-potenczial-oboronno-promyslovogo-kompleksu-ukrayiny>.
14. Сальнікова О. Ф. Можливості оборонно-промислового комплексу щодо забезпечення Збройних Сил України озброєнням та військовою. Інвестиції: практика та досвід, 2015, №2, С. 118–124.
15. Семененко О. М., Корнийчук С. П., Бокий В. Г., Каблуков О. А. Современные особенности военно-экономического обеспечения и оценки необходимого уровня обороноспособности Украины // SDirect 24 – Safety, Society, Science. 2020. № 2 (12). P. 51–76. URL: <https://www.sdirect24.org/kopia-nato-deep-no-13>
- potensial oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrainy. Available from : <https://armyinform.com.ua/2021/08/18/rozvytok-ta-potenczial-oboronno-promyslovogo-kompleksu-ukrayiny>. (In Ukrainian)
14. Sal'nikova, O. F. (2015). *Mozhlyvosti oboronno-promyslovoho kompleksu shchodo zabezpechennya Zbroynykh Syl Ukrainy ozbroennyam ta viys'kovoyu* [Possibilities of the defense-industrial complex to provide the Armed Forces of Ukraine with armaments and military]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 2, 118–124. (In Ukrainian)
15. Semenenko O. M., Boyko R. V., Vodchyts O. G., Dobrovolsky Yu. B., Berdochnyk D. V., Yaroshenok A. V. Basic methodological aspects of military-economic support of the state's defense capabilities: theory and practice // *Information processing systems: quarterly scientific and technical magazine Kharkiv: KhNUPS*, 2017. № 3 (51). Pp. 165–175.